

Ecologisch onderzoek

Bielzenwand te Wageningen

Gemeente Wageningen

Ecologisch onderzoek

Bielzenwand te Wageningen

Gemeente Wageningen

In opdracht van	Gemeente Wageningen Postbus 1 6700 AA Wageningen
Contactpersoon	[REDACTED]
Telefoon	[REDACTED]
E-mail	[REDACTED]@wageningen.nl
Datum	13 augustus 2025
Rapportagenummer	NIRP20250168
Hoofdkantoor	NatuurInclusief B.V. De Vente 1 7261 ST Ruurlo 0545 723032 info@natuurinclusief.nl www.natuurinclusief.nl
Opsteller	[REDACTED]
Telefoon	[REDACTED]
E-mail	[REDACTED]@natuurinclusief.nl
Paraaf	[REDACTED]
Kwaliteitscontrole	[REDACTED]
Paraaf	[REDACTED]

NatuurInclusief B.V. is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van NatuurInclusief B.V.; opdrachtgever vrijwaart NatuurInclusief B.V. voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/ of openbaar worden gemaakt d.m.v. fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en NatuurInclusief B.V., noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoud

Samenvatting	4
1 Inleiding	5
1.1 Leeswijzer	5
2 Onderzoekslocatie	6
2.1 Beschrijving onderzoekslocatie	6
2.2 Geplande ingreep	7
3 Onderzoeksmethode	9
3.1 Vleermuisonderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.2 Huismuisonderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.3 Gierzwaluwonderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4 Resultaten	13
4.1 Vleermuisonderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Gewone dwergvleermuis - <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Rosse Vleermuis - <i>Nyctalus noctula</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Laatvlieger - <i>Eptesicus serotinus</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.2 Huismuisonderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.3 Gierzwaluwonderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5 Effectenbeoordeling	19
5.1 Effecten op beschermde soorten	19
5.2 Kans op overtreding	20
5.3 Vrijstellingsmogelijkheden	21
5.4 Specifieke zorgplicht flora en fauna	21
5.5 Noodzaak aanvraag omgevingsvergunning flora en fauna activiteit	22
6 Conclusie + aanbeveling	23
Literatuur	24
Bijlage 1 Wettelijk kader	25

Samenvatting

Gemeente Wageningen is voornemens het Bergpad onderlangs het uitzichtpunt van het Belmonte Arboretum te Wageningen te renoveren doormiddel van het plaatsen van een nieuwe wand tegen de huidige bielzenwand, waarna het vrijgekomen terrein opnieuw toegepast wordt als wandelpad.

In het kader van omgevingswet heeft Gemeente Wageningen, NatuurInclusief B.V. ingeschakeld om aanvullend ecologisch onderzoek uit te voeren naar boombewonende vleermuizen, ringslang, hazelworm, kamsalamander, grote bosaardbei, kleine marters (bunzing, wezel, hermelijn), steenmarter, boommarter, buizerd, sperwer en steenuil.

Er is recent onderzoek beschikbaar naar kleine marters (bunzing, wezel, hermelijn), steenmarter, boommarter en eekhoorn, waardoor onderzoek naar deze soorten niet meer noodzakelijk was. Ook is tijdens een ander onderzoek in de directe omgeving hazelworm aangetroffen, waardoor aanwezigheid van de soort al aangetoond is.

Onderzoek naar boombewonende vleermuizen is enkel noodzakelijk indien er bomen met voor vleermuizen geschikte holtes gekapt of langdurig verstoord zullen worden. Het is met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid te zeggen dat er geen bomen langdurig verstoord of gekapt zullen worden of zullen lijden onder de werkzaamheden. Hierdoor is ervoor gekozen om geen vleermuisonderzoek uit te voeren.

Er is contact opgenomen met de provincie Gelderland met betrekking tot het accepteren van NDFF gegevens als bewijs van aanwezigheid voor kamsalamander en ringslang. Hierop is tijdens een overleg op 27 mei 2025 akkoord gegeven door de provincie.

In deze rapportage zijn de resultaten beschreven van de onderzoeken naar grote bosaardbei, kleine marters (bunzing, wezel, hermelijn), steenmarter, boommarter, buizerd, sperwer en steenuil en de bureaustudie met betrekking tot de NDFF data van ringslang, hazelworm en kamsalamander.

Uit de resultaten komt naar voren dat de werkzaamheden resulteren in het vernietigen of verstoren van verblijfplaatsen van steenmarter, bunzing, ringslang en hazelworm. Er worden schadelijke handelingen begaan zoals omschreven in 11.54 Bal van de Omgevingswet. Het is daarom noodzakelijk om een vergunning aan te vragen via het DSO bij de provincie Gelderland.

Tevens is het noodzakelijk dat zorgvuldig handelen en het naleven van de specifieke zorgplicht flora en fauna (Afdeling 1.3 Omgevingswet) wordt gegarandeerd. Iedereen die een flora- en fauna-activiteit uitvoert, moet nadelige gevolgen zoveel mogelijk voorkomen, beperken of ongedaan maken. Een ecologisch werkprotocol wordt daarom aanbevolen zodat alle medewerkers op locatie op de hoogte zijn en weten wat te doen.

1 Inleiding

Gemeente Wageningen is voornemens het Bergpad onderlangs het uitzichtpunt van het Belmonte Arboretum te Wageningen te renoveren doormiddel van het plaatsen van een nieuwe wand tegen de huidige bielzenwand, waarna het vrijgekomen terrein opnieuw toegepast wordt als wandelpad. Voordat de werkzaamheden worden uitgevoerd, moet de ingreep worden getoetst aan de Omgevingswet.

De Omgevingswet verplicht vooraf te toetsen of ruimtelijke ingrepen aanwezige beschermde plant- of diersoorten en groei- of verblijfplaats aantasten. Uit de quickscan, uitgevoerd door NatuurInclusief B.V. (kenmerk: NIRP20240214), is naar voren gekomen dat het plangebied mogelijk geschikt is voor boombewonende vleermuizen, ringslang, hazelworm, kamsalamander, grote bosaardbei, kleine marters (bunzing, wezel, hermelijn), steenmarter, boommarter, buizerd, sperwer en steenuil.

Er is recent onderzoek beschikbaar naar kleine marters (bunzing, wezel, hermelijn), steenmarter en boommarter, waardoor onderzoek naar deze soorten niet meer noodzakelijk was. De resultaten hiervan zijn meegenomen in deze rapportage. Ook is tijdens een ander onderzoek in de directe omgeving hazelworm aangetroffen, waardoor vervolgonderzoek naar deze soort niet noodzakelijk is en er uit kan worden gegaan van aanwezigheid van deze soort binnen het plangebied.

Onderzoek naar boombewonende vleermuizen is enkel noodzakelijk indien er bomen met voor vleermuizen geschikte holtes gekapt of langdurig verstoord zullen worden. Het is met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid te zeggen dat er geen bomen langdurig verstoord of gekapt zullen worden of zullen lijden onder de werkzaamheden. Hierdoor is ervoor gekozen om geen vleermuisonderzoek uit te voeren.

Er is contact opgenomen met de provincie Gelderland met betrekking tot het accepteren van NDFF data gegevens als bewijs van aanwezigheid voor kamsalamander en ringslang. Hierop is tijdens een overleg op 27 mei 2025 akkoord gegeven door de provincie.

Voorliggende rapportage betreft een overzicht met de resultaten van het ecologisch onderzoek en een aanbeveling voor vervolgstappen.

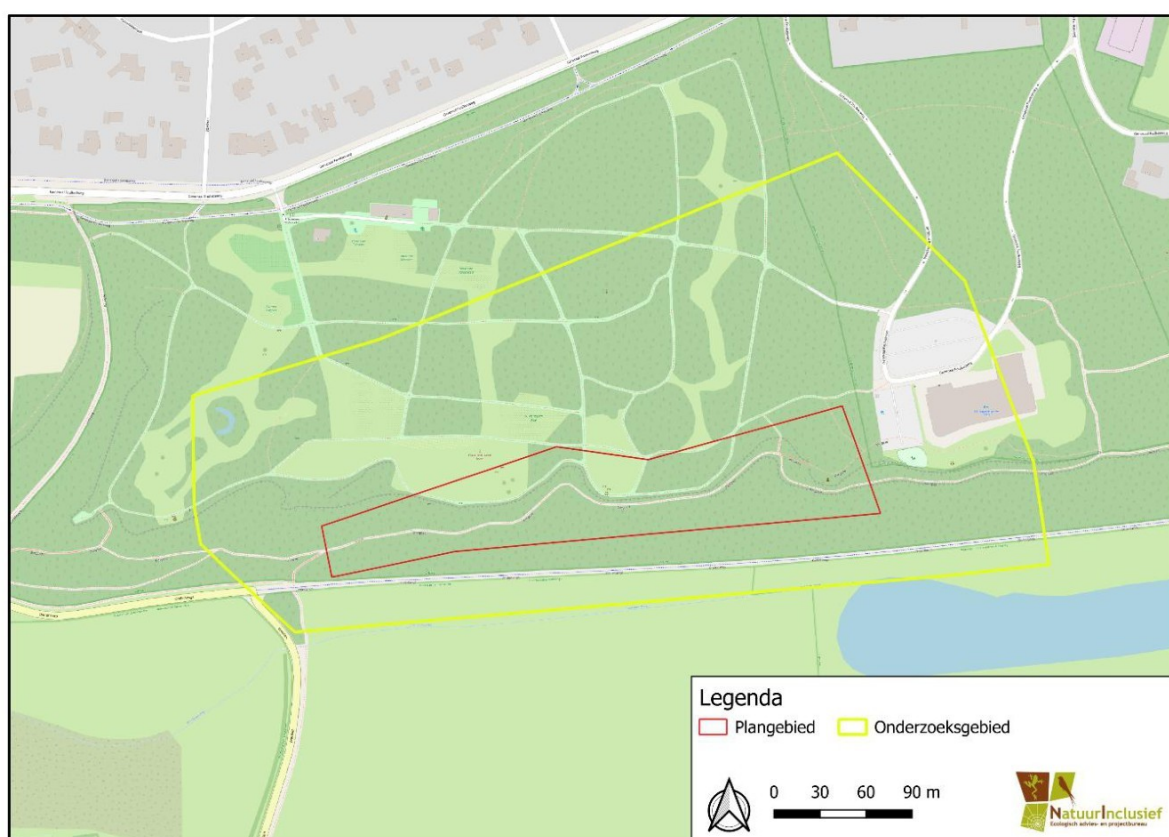
1.1 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt omschreven hoe het onderzoeksgebied eruitziet, hoe deze momenteel gebruikt wordt en wat de opdrachtgever van plan is in het onderzoeksgebied. Hoofdstuk 3 bespreekt de onderzoeksmethodiek. Hoofdstuk 4 geeft de resultaten weer en in hoofdstuk 5 worden de mogelijke effecten beschreven. In hoofdstuk 6 wordt de rapportage afgesloten met de conclusie en aanbevelingen.

2 Onderzoeksgebied

2.1 Beschrijving onderzoeksgebied

Het plangebied is gelegen aan Onderlangs, gemeente Wageningen in de provincie Gelderland. Het plangebied wordt begrenst door de zuidwand van het Arboretum. Het middelpunt van het plangebied bevat de coördinaten N51° 57'53.3 E5° 41'25.2 (atlasblok 39-21 kilometerhokken 175-441 en 176-441). Het plangebied bestaat uit de bielzenwand naast het wandelpad en het directe bos eromheen. De grootte van het onderzoeksgebied is ruimer dan enkel het projectgebied, vanwege de mogelijke externe effecten op de omgeving tijdens de voorgenomen ingreep in de aanleg- en/of gebruiksfase. De grootte is bepaald aan de hand van de beschrijving van de voorgenomen activiteiten en het bronnenonderzoek (zie Hoofdstuk 3 en 4). In figuur 1 is het onderzoeksgebied op een topografische kaart weergegeven. In figuur 2 is een impressie van het plangebied en het onderzoeksgebied weergegeven.

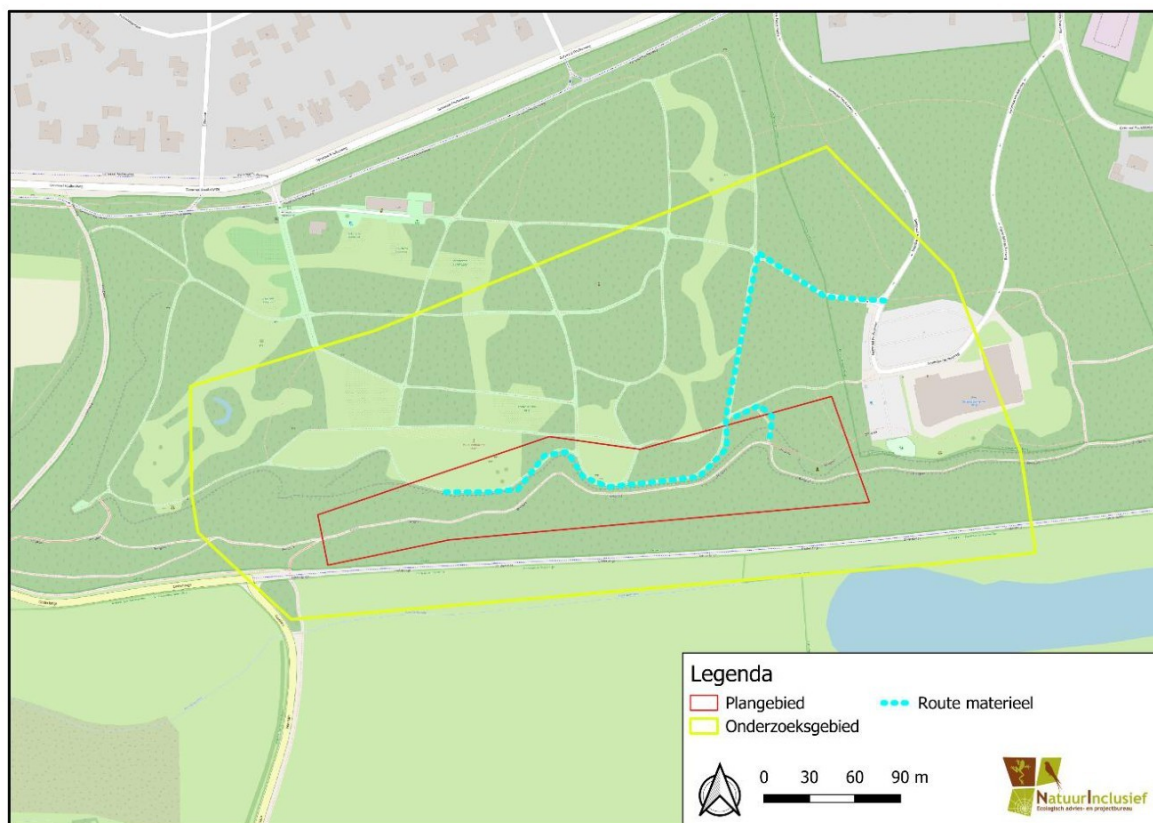
Figuur 1. Begrenzing onderzoeksgebied en plangebied

Figuur 2. Impressie plangebied en onderzoeksgebied

2.2 Geplande ingreep

Gemeente Wageningen is voornemens het Bergpad onderlangs het uitzichtpunt van het Belmonte Arboretum te Wageningen te renoveren door middel van het plaatsen van een nieuwe wand tegen de huidige bielzenwand, waarna het vrijgekomen terrein opnieuw toegepast wordt als wandelpad. Hierbij zal de verharde weg vanaf het hotel ten oosten van het onderzoeksgebied gebruikt worden om machines en zware materialen naar het uitkijkpunt te rijden, zie figuur 3. De oude bielzenwand zal niet verwijderd worden maar blijft behouden. Het is mogelijk noodzakelijk om rijplaten te leggen over de wandelpaden in het Arboretum.

Figuur 3 Geplande route voor materieel

3 Onderzoeksmethode

3.1 Kleine marters (wezel, hermelijn en bunzing), steenmarter en boommarter

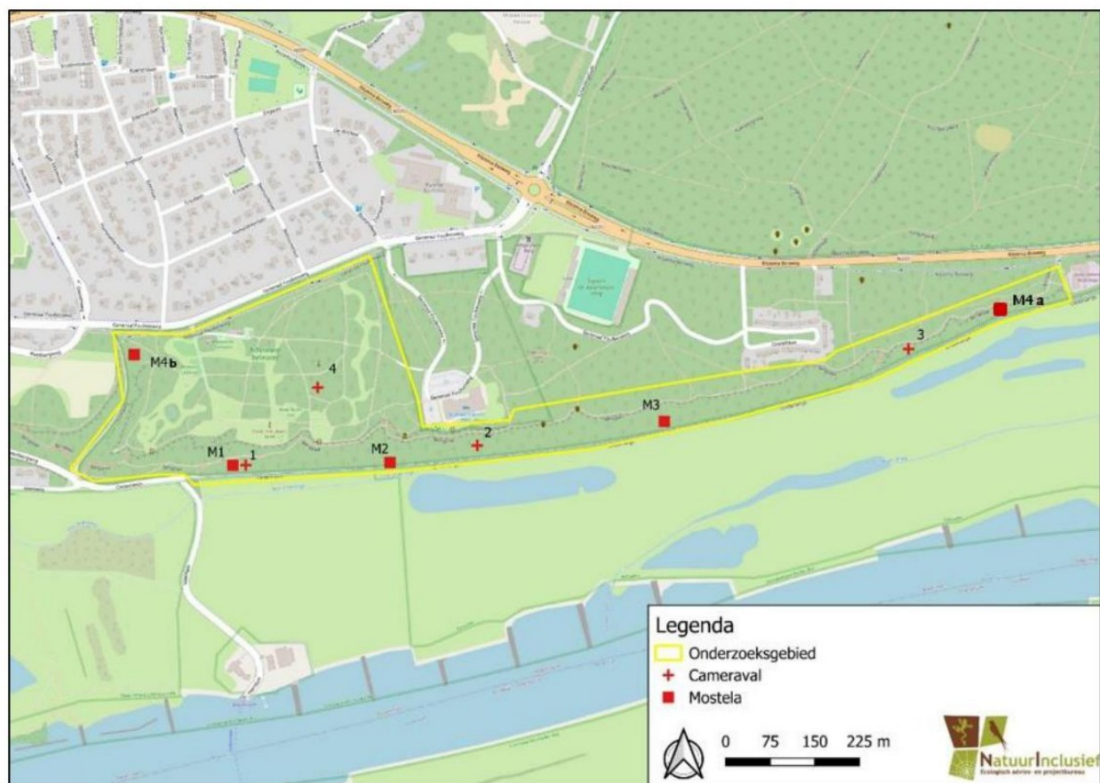
Op de zuidhelling van de Wageningse berg is in 2024 onderzoek uitgevoerd door NatuurInclusief B.V. naar steenmarter, boommarter en kleine marterachtigen (wezel, hermelijn en bunzing), zie document NIRP20240203.

Het onderzoek is gebaseerd op het Kennisdocument Kleine Marterachtigen van BIJ12 (BIJ12, 2024) en is uitgevoerd tussen september en november, waarbij de onderzoeksmaterialen 8 weken in het veld staan. Er is gebruik gemaakt van 3 verschillende methoden om marters te onderzoeken, namelijk cameravallen in combinatie met lokstof, marterboxen (Mostela's) en sporenbuizen. Deze zijn verspreid over het gebied geplaatst en gedurende de onderzoeksperiode 3 keer gecontroleerd. Er is ter plaatse bepaald hoeveel materiaal er nodig was voor het onderzoek. In het gebied zijn vier marterboxen, vier cameravallen en dertig sporenbuizen geplaatst. Eén van de vier marterboxen is gedurende het onderzoek verplaatst, namelijk Mostela 4 op 30 september in verband met de lage hoeveelheid foto's. Mostela 2 is in verband met technische problemen op 18 oktober verwijderd. Op 16 september zijn de cameravallen, marterboxen (Mostela's) en sporenbuizen uitgezet, zie figuur 4 en 5. Twee weken later zijn de vallen voor het eerst gecheckt, zie tabel 1. Om de twee tot drie weken zijn de vallen gecontroleerd en halverwege de onderzoeksperiode is het lokvoer (sardientjes) vervangen.

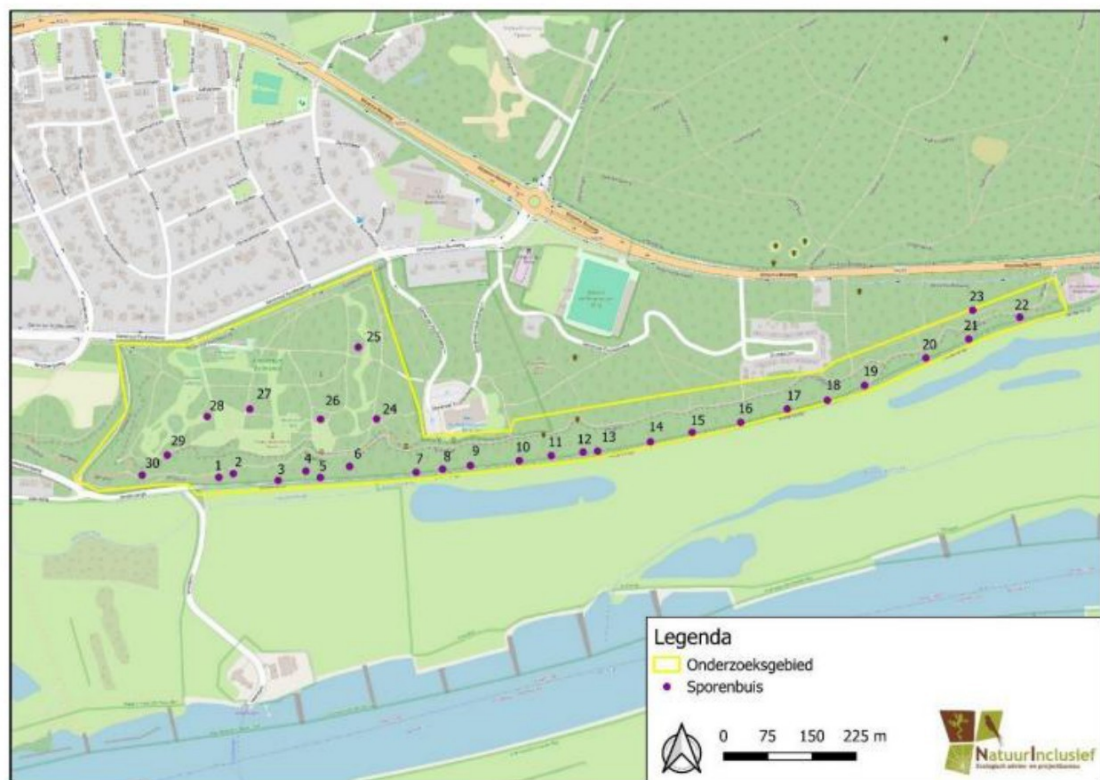
Van dit onderzoek zijn drie camera locaties en drie Mostela locaties aanwezig binnen het plangebied en/of onderzoeksgebied of in de directe omgeving hiervan, zie figuur 6.

Tabel 1. Onderzoeksdata marteronderzoek

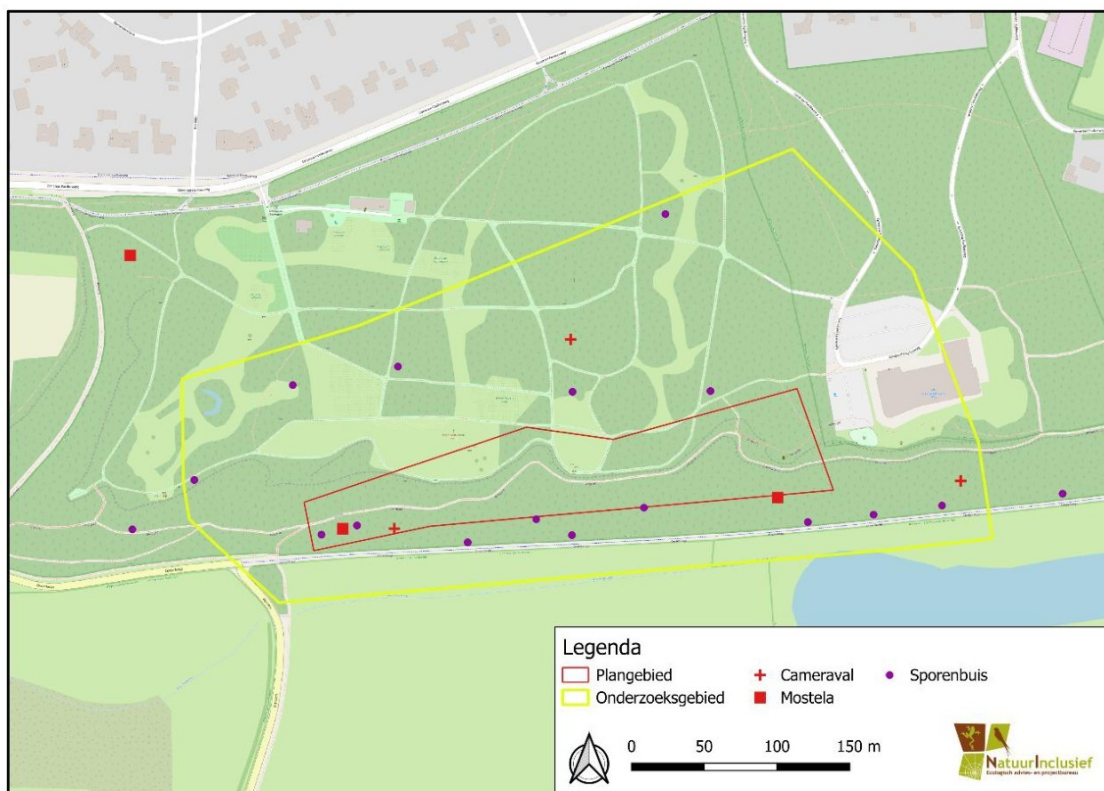
Datum	Type onderzoek
30 september 2024	Check cameravallen, sporenbuizen en marterboxen
18 oktober 2023	Check cameravallen, sporenbuizen en marterboxen, lokvoer vervangen
6 november 2024	Check cameravallen, sporenbuizen en marterboxen, ophalen

Figuur 4 Overzicht locaties Mostela's en cameravallen. Mostela 4 (M4) is op 30 september van locatie a naar locatie b verplaatst.

Figuur 5 Overzicht sporenbuizen

Figuur 6 Onderzoek punten marteronderzoek met betrekking tot huidige plan- en onderzoeksgebied

3.2 Ringslang, kamsalamander en hazelworm

Van ringslang en hazelworm is algemeen bekend dat er veel individuen aanwezig zijn op de zuidhelling van de Wageningse berg. Ook tijdens het onderzoek in 2024 op de zuidhelling van de Wageningse berg (NIRP20240203) is hazelworm tweemaal waargenomen. Van de poel in het arboretum is bekend dat kamsalamander hier aanwezig is. In de resultaten staan de waarnemingen van NDFF beschreven die de aanwezigheid van kamsalamander en ringslang binnen het onderzoeksgebied bevestigen.

3.3 Grote bosaardbei

Het onderzoek naar grote bosaardbei bestaat uit twee bezoeken in de bloeiperiode (mei - juli) waarin gezocht is naar exemplaren. Elk bezoek van 1,5 uur is overdag uitgevoerd door één persoon. De bezoeken zijn uitgevoerd op 20 juni en 2 juli 2025.

3.4 Buizerd en sperwer

Het onderzoek naar buizerd bestaat uit twee rondes in de periode 25 januari -10 juli. Voor sperwer bestaat het onderzoek uit twee rondes in de periode 25 februari - 10 juli. Onderzoek naar deze soorten is gecombineerd in 2 rondes van 2 uur per ronde in de periode 15 mei - 10 juli. De rondes zijn uitgevoerd door 1 persoon. Hierbij zijn de SOVON-richtlijnen als onderzoeksmethodieken aangehouden, zie tabel 2.

Tabel 2. Data uitgevoerde veldbezoeken buizerd en sperwer onderzoek

Datum	Temperatuur (°C)	Windkracht (Bft.)	Bewolking
20 juni 2025	± 24	1	Licht bewolkt, droog
2 juli 2025	± 28	1	Onbewolkt, droog

3.5 Steenuil

Het onderzoek naar steenuil bestaat uit 2 onderzoek momenten van elk 1 uur in de periode 15 maart - 15 juli. Het onderzoek is volgens de SOVON-richtlijnen uitgevoerd in de late avondschemer tot het begin van de nacht en is door 2 personen uitgevoerd voor de veiligheid, zie tabel 3 voor de data van de veldbezoeken. Tijdens het onderzoek is de baltsroep van steenuil afgespeeld en is er geluisterd naar reacties van volwassen individuen. Ook is geluisterd naar de roep van jonge steenuilen.

Tabel 3. Data uitgevoerde veldbezoeken steenuil onderzoek

Datum	Tijdstip	Temperatuur (°C)	Windkracht (Bft.)	Bewolking
12 mei 2025	21:15 - 22:24 uur	± 13	1	Licht bewolkt, droog
4 juli 2025	21:23- 22:45 uur	± 17	2	Bewolkt, droog

4 Resultaten

4.1 Marteronderzoek

Tijdens het marteronderzoek in 2024 zijn meerdere marterachtigen waargenomen binnen het projectgebied. Zowel steenmarter (figuur 7) als boommarter (figuur 8) zijn enkele keren op de cameravallen waargenomen, en ook is bunzing (figuur 9) één keer gefotografeerd. Op de Mostela's zijn enkel gewone bosmuizen waargenomen. Overige soorten die zijn waargenomen op de cameravallen zijn eekhoorn, haas, vos, en egel. Ook loslopende katten en honden zijn overdag en gedurende de nacht waargenomen op de camera's.

Figuur 7 Waarnemingen steenmarter

Figuur 8 Waarnemingen boomarter

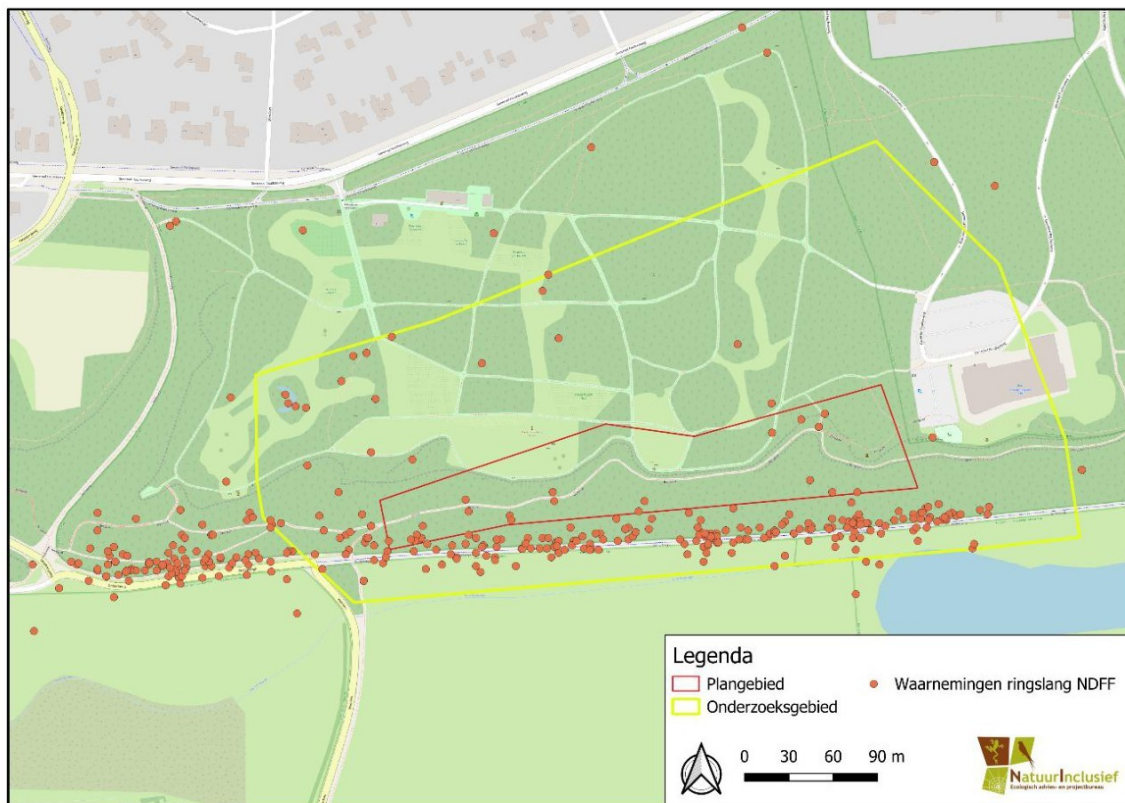

Figuur 9 Waarneming bunzing

Het kan hierdoor logischerwijs niet uitgesloten worden dat steenmarter, boomarter en bunzing vaste rust- en verblijfplaatsen hebben binnen het plangebied.

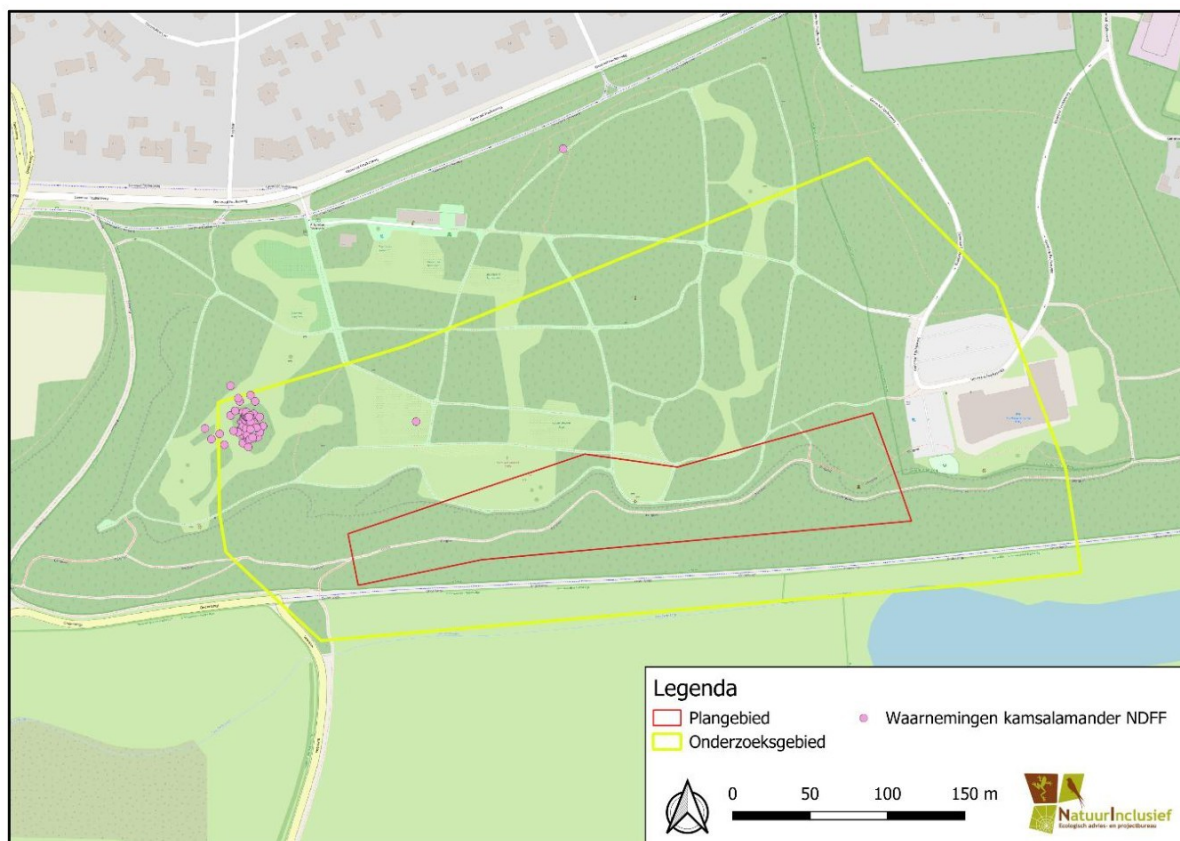
4.2 Ringslang, kamsalamander en hazelworm

Ringslang is de afgelopen 10 jaar 533 keer als waarneming ingevuld in NDFF en geverifieerd binnen het onderzoeksgebied en het arboretum. Het betreft met name waarnemingen langs het fietspad onderlangs de zuidhelling van de Wageningse Berg, maar ook langs de wandelpaden en in het arboretum zelf zijn individuen aangetroffen. Zie figuur 10 voor een overzichtskaart. Individuen worden gedurende het gehele jaar waargenomen. Hierdoor kan logischerwijs niet uitgesloten worden dat zomer- en winterhabitat van ringslang aanwezig zijn binnen de invloedsfeer van de werkzaamheden.

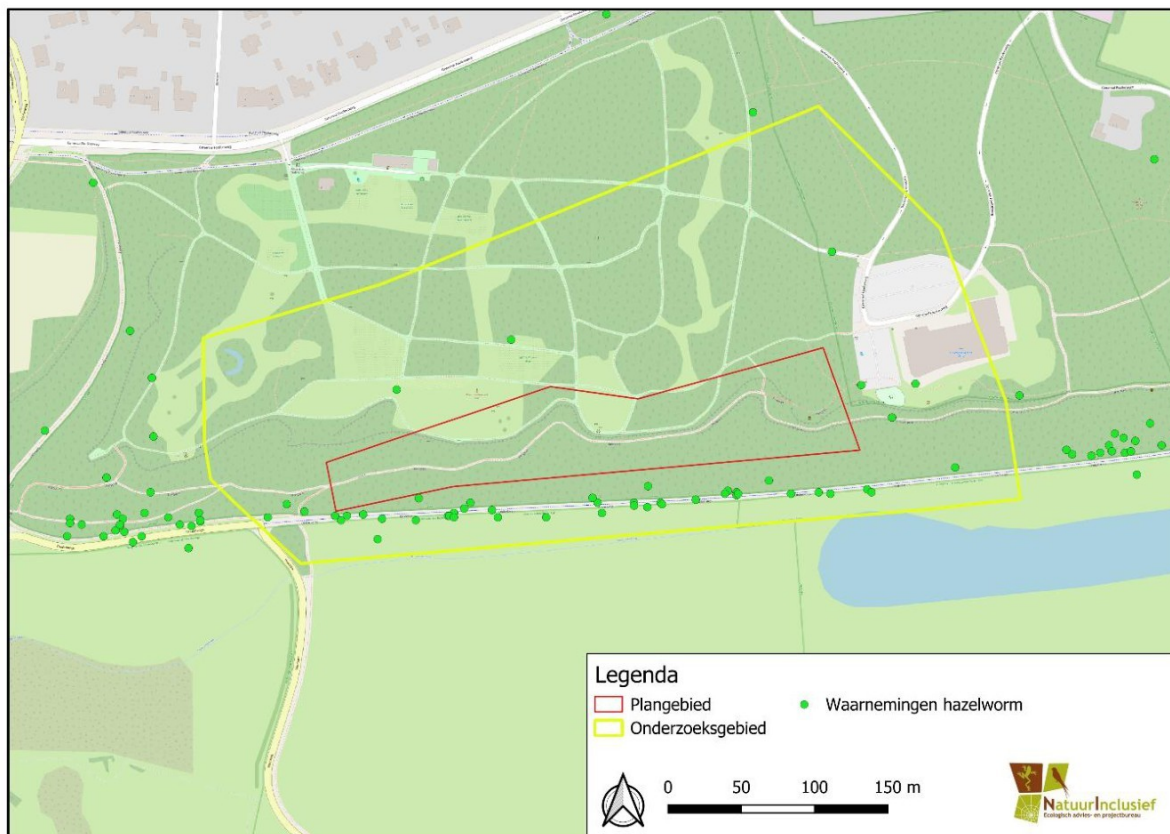
Figuur 10 Waarnemingen van ringslang in de afgelopen 10 jaar (bron: NDFF, 2025)

Kamsalamander is de afgelopen 10 jaar 159 keer als waarneming ingevuld en geverifieerd binnen het onderzoeksgebied en het arboretum, waarvan 157 waarnemingen binnen 20 meter van de poel in het arboretum en 1 waarneming bij een kleinere poel in het noorden van het arboretum. Zie figuur 11 voor een overzichtskaart. Van kamsalamander is bekend dat individuen zich verder over het land verplaatsen naar winterhabitat, waarbij de voorkeur wordt gegeven aan bosranden, houtstapels en struweel. Echter is in dit gebied maar één waarneming (april 2019) bekend van een individu op meer dan 20m afstand vanaf het voortplantingswater, terwijl er in elke maand van het jaar waarnemingen zijn geregistreerd. Hierdoor kan er redelijkerwijs worden aangenomen dat kamsalamander niet aanwezig is binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden.

Figuur 11 Waarnemingen van kamsalamander in de afgelopen 10 jaar (bron: NDFF, 2025)

Hazelworm is de afgelopen 10 jaar 116 keer als waarneming ingevuld en geverifieerd binnen het onderzoeksgebied en het arboretum, zowel ten noorden als ten zuiden van het plangebied en met name langs het fietspad onderlangs de zuidhelling. Zie figuur 12 voor een overzichtskaart. Hierdoor kan de aanwezigheid van hazelworm binnen het plangebied logischerwijs niet uitgesloten worden.

Figuur 12 Waarnemingen van hazelworm in de afgelopen 10 jaar (bron: NDFF, 2025)

4.3 Grote bosaardbei

Tijdens de onderzoekrondes is grote bosaardbei niet aangetroffen binnen het onderzoeksgebied. Hierdoor kan logischerwijs de aanwezigheid van beschermde groeiplaatsen van grote bosaardbei uitgesloten worden.

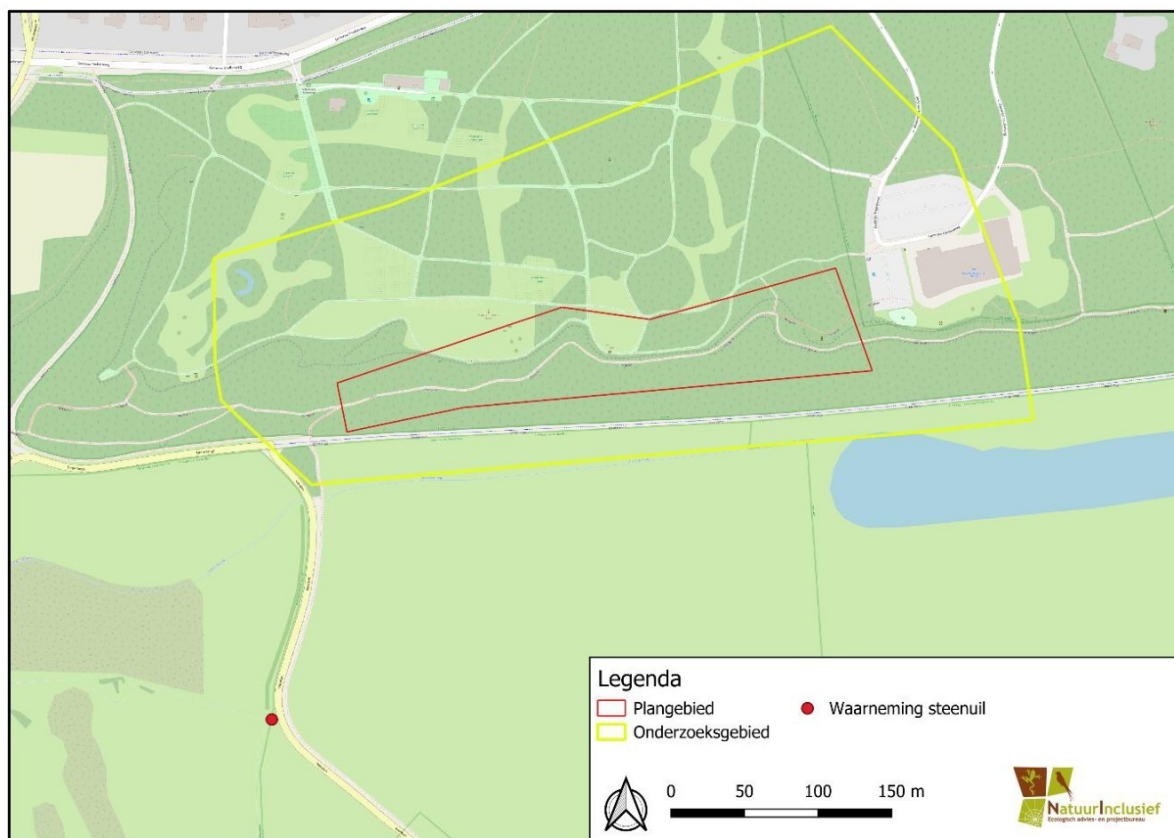
4.4 Buizerd en sperwer

Buizerd en sperwer zijn gedurende beide onderzoekrondes niet waargenomen binnen het onderzoeksgebied. Hierdoor kan logischerwijs de aanwezigheid van beschermde nesten van buizerd en sperwer uitgesloten worden.

4.5 Steenuil

Tijdens de onderzoekronde van 12 mei is de lokroep van steenuil afgespeeld. Steenuil heeft hier op gereageerd in het onderzoeksgebied. Gebaseerd op verplaatsing van de roep, is het onderzoeksgebied uitgebreid. Ter hoogte van de Veerдам is reactie van steenuil op de afgespeelde roep waargenomen en zijn zowel de alarmroep van een vrouwtje als een mannetje gehoord.

Tijdens de onderzoekronde van 4 juli is de lokroep van steenuil afgespeeld. Steenuil heeft hier niet op gereageerd in het onderzoeksgebied. Gezien de resultaten van het voorgaande veldbezoek zijn de geluiden ook op de Veerдам nog afgespeeld. Hier reageerde steenuil terug en is het dier ook waargenomen in een boom. Gezien deze resultaten, en die van het vorige bezoek samen doet het sterk vermoeden dat er een nest aanwezig is ter hoogte van de veerдам, buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Zie figuur 13 voor een locatie van de waarneming.

Figuur 13 Waarneming steenuil ten zuidwesten van het plangebied (langs de Veerdam

5 Effectenbeoordeling

5.1 Effecten op beschermde soorten

Kleine marters, boommarter en steenmarter

Binnen het onderzoeksgebied zijn boommarter, steenmarter en bunzing waargenomen, waardoor logischerwijs niet uitgesloten kan worden dat er van elke soort vaste rust- en verblijfplaatsen aanwezig zijn binnen de invloedsfeer van de werkzaamheden. Door de aard van de werkzaamheden, welke zeer kortdurend zijn (minder dan twee werkweken) en zeer lokaal plaatsvinden, enkel overdag en met minimale verstoring, wordt enkel het plangebied zelf en de aanrijroute gezien als het gebied waarin de werkzaamheden een mogelijk vernietigende of verstorende werking hebben. De aanrij route gaat enkel over verharde wegen en zal hierbij geen impact hebben op eventuele verblijfplaatsen van marterachtigen.

Het is echter wel mogelijk dat er verblijfplaatsen van bunzing en/of steenmarter aanwezig zijn in en rondom de oude bielzenwand, welke door de werkzaamheden tijdelijk verstoord zullen worden. Doordat er een nieuwe wand geplaatst wordt aan de voorzijde van de oude bielzenwand en er mogelijk groen verwijderd dient te worden, kan dit de beschutting en/of toegankelijkheid van eventuele verblijfplaatsen van steenmarter en bunzing verminderen of doen verdwijnen. Dit wordt gezien als het aantasten en/of vernietigen van verblijfplaatsen. Gezien het feit dat steenmarter en bunzing territoriaal zijn naar soortgenoten en grote territoria hebben, kan niet uitgesloten worden dat er per soort één verblijfplaats wordt aangetast of wordt vernietigd. Er dient dus een vergunning aangevraagd te worden voor deze soorten, en er dient voor één verblijfplaats van steenmarter en één verblijfplaats van bunzing gemitigeerd en gecompenseerd te worden.

De aanwezigheid van een verblijfplaats van boommarter binnen de invloedsfeer van de werkzaamheden (het plangebied en de aanrij route) kan tevens niet uitgesloten worden. Ook bij deze soort is het geval dat zij territoriaal is naar soortgenoten. Gezien deze informatie, samen met het oppervlak van het plangebied, kan één vaste rust- of verblijfplaats van boommarter niet uitgesloten worden binnen de invloedsfeer van de werkzaamheden. Echter zullen er geen bomen gekapt worden, waardoor er enkel verstoring op kan treden. Boommarters hebben een uitgebreid territorium met meerdere rust- en verblijfplaatsen, en eventueel aanwezige individuen hebben veel uitwijkmogelijkheden op de zuidhelling van de Wageningse Berg. Doordat de werkzaamheden van korte duur (niet langer dan twee werkweken) en zeer lokaal zijn, kan door te werken buiten de kwetsbare periode van boommarter (15 maart - 1 mei) het verstoren van een eventuele verblijfplaats tot een minimum worden beperkt. De functie van de verblijfplaats zal daardoor niet permanent aangetast worden of verloren gaan en de soort kan terug keren naar het plangebied na de werkzaamheden. Hierdoor is het niet noodzakelijk om voor boommarter vergunning aan te vragen.

Ringslang

Binnen het plangebied kan zomer- en winterhabitat van ringslang niet uitgesloten worden. Individuele van ringslang zijn tevens waargenomen direct bij de huidige bielzenwand binnen het plangebied. Door het plaatsen van de metalen wand vóór de bestaande bielzenwand en het mogelijke snoeien van struikgewas rondom de bielzenwand, kan niet uitgesloten worden dat de werkzaamheden zomer- en winterhabitat van ringslang aantasten. Het is dus noodzakelijk om vergunning aan te vragen voor het verstoren, aantasten en/of vernietigen van zomer- en winterhabitat van ringslang. Om doden en verwonden van individuen zo veel mogelijk te voorkomen, dient er gewerkt te worden buiten de kwetsbare periodes van ringslang: 1 juni - 15 september (eifazet tot het zelfstandig kunnen verlaten van het plangebied) en 1 november - 1 april (winterrust). Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze perioden langer dan wel korter zijn. Buiten deze periodes, dus tussen 1 april - 1 juni en tussen 15 september - 1 november, zijn individuen in staat om zelfstandig het gebied te verlaten en te vluchten van werkzaamheden. Het blijft echter noodzakelijk om een vergunning aan

te vragen voor deze soort in het kader van het verstoren, aantasten en/of vernietigen van zomer- en winterhabitat van ringslang.

Kamsalamander

Voortplantingswater en landhabitat van kamsalamander zijn aangetroffen in het onderzoeksgebied, maar buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Doordat de werkzaamheden zeer lokaal zijn en beperkt blijven tot de aanrij route en de bielzenwand, is het logischerwijs uit te sluiten dat voortplantingswater van kamsalamander aangetast wordt. Gezien er in de afgelopen 10 jaar geen waarnemingen gedaan zijn van kamsalamander in het plangebied ondanks dat er in elke maand in het jaar waarnemingen geregistreerd zijn, kan tevens redelijkerwijs worden aangenomen dat er ook geen winterhabitat aanwezig is binnen het plangebied. Aanwezigheid van deze soort kan binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden worden uitgesloten en een vergunning aanvragen voor deze soort is niet noodzakelijk.

Hazelworm

Hazelworm is waargenomen in alle windrichtingen van het plangebied, waardoor de aanwezigheid van verblijfplaatsen van deze soort niet uit te sluiten is binnen het plangebied. De oude bielzenwand is zeer geschikt als schuillocatie voor deze soort. Doordat de nieuwe wand geplaatst wordt vóór de bestaande wand, worden schuilplekken in de huidige wand afgesloten. Ook is er het risico op het doden en verwonden van individuen, waardoor het noodzakelijk is om aanvullende maatregelen te treffen om dit te voorkomen. Denk hierbij aan het ongeschikt maken van de wand of het afschermen van het werkgebied. Om doden en verwonden zo veel mogelijk te voorkomen, dient gewerkt te worden buiten de kwetsbare periode van hazelworm, dus in de periode dat hazelwormen zelfstandig het gebied kunnen verlaten. De kwetsbare periode loopt van 1 november - 15 mei, waardoor er ruimte is voor de werkzaamheden tussen 15 mei - 1 november. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kan deze periode langer dan wel korter zijn.

Grote bosaardbei

Grote bosaardbei is niet aangetroffen tijdens het onderzoek, waardoor groeiplaatsen van deze soort logischerwijs uitgesloten kunnen worden binnen het plangebied en de aanrij route. Hierdoor is het niet noodzakelijk om een vergunning aan te vragen voor grote bosaardbei.

Buizerd en sperwer

Horsten, nesten of individuen van buizerd en sperwer zijn niet aangetroffen tijdens het onderzoek, waardoor beschermde nesten van deze soorten logischerwijs uitgesloten kunnen worden binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden. Hierdoor is het niet noodzakelijk om een vergunning aan te vragen voor buizerd of sperwer.

Steenuil

Gedurende het onderzoek is steenuil waargenomen langs de Veerweg. Het Arboretum behoort wel tot het territorium van de aanwezige steenuilen maar het nest ligt buiten het onderzoeksgebied en tevens buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Omdat de werkzaamheden uitsluitend overdag plaatsvinden en er in de omgeving voldoende alternatieve jachtgebieden zijn, is het aanvragen van een vergunning voor deze soort is niet noodzakelijk.

5.2 Kans op overtreding

Er worden met de voorgenen werkzaamheden schadelijke handelingen begaan.

De geplande werkzaamheden resulteren in het verstoren, aantasten en/of vernietigen van 1 verblijfplaats van bunzing en 1 verblijfplaats van steenmarter. Dit betreft schadelijke handelingen uitgevoerd zoals benoemd in art. 11.54 Bal van de Omgevingswet, namelijk het opzettelijk verstoren en het beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen, waardoor het noodzakelijk is om een vergunning aan te vragen voor

bunzing en steenmarter via het DSO bij de provincie Gelderland. Aanvullende en compenserende maatregelen zijn noodzakelijk.

Tevens zorgen de geplande werkzaamheden voor het aantasten van zomer- en winterverblijfplaatsen van ringslang en verblijfplaatsen van hazelworm. Dit betreft schadelijke handelingen uitgevoerd zoals benoemd in art. 11.54 Bal van de Omgevingswet, namelijk het opzettelijk verstoren en het beschadigen of vernielen van voorplantingsplaatsen of rustplaatsen, waardoor het noodzakelijk is om een vergunning aan te vragen voor ringslang en hazelworm via het DSO bij de provincie Gelderland. Aanvullende en compenserende maatregelen zijn noodzakelijk.

Ook geldt de specifieke zorgplicht flora en fauna (Afdeling 1.3 Ow) die stelt dat effecten redelijkerwijs zoveel mogelijk moeten worden voorkomen, beperkt of ongedaan moeten worden gemaakt. De zorgplicht kan worden aangehouden door algemene voorzorgsmaatregelen in acht te nemen (zie paragraaf 5.4).

Algemeen voorkomende vogels kunnen niet worden uitgesloten in het plangebied. Het is in Nederland verboden nesten of rustplaatsen te vernielen wanneer deze in gebruik zijn. Onder de bescherming van het nest of rustplaats vallen daarmee ook de essentiële elementen van het leefgebied die nodig zijn voor het ecologisch functioneren van deze plaatsen. In gebruik zijnde nesten en rustplaatsen zijn in Nederland dan ook strikt beschermd door de Omgevingswet. Bij het uitvoeren van de werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met aanwezige vogels, de in gebruik zijnde nesten en rustplaatsen en bijbehorende essentiële onderdelen van het leefgebied. Buiten de periode dat nesten of rustplaatsen in gebruik zijn, gelden de schadelijke handelingen met betrekking tot nesten en rustplaatsen niet. Wanneer in gebruik zijnde nesten of rustplaatsen direct grenzend aan het plangebied aanwezig zijn zal door een deskundige op het gebied van vogels moeten worden bepaald of de werkzaamheden in kwetsbare perioden kunnen worden uitgevoerd of dat kwetsbare perioden moeten worden ontzien. Door het treffen van algemene voorzorgsmaatregelen kan overtreding worden voorkomen (zie paragraaf 5.4).

5.3 Vrijstellingsmogelijkheden

Algemene vrijstelling

Er is geen algemene vrijstelling van toepassing op de onderzochte soorten.

Werken volgens gedragscode

Er is geen geldige gedragscode van toepassing.

Werken onder SMP

Er is geen geldig SMP van toepassing.

5.4 Specifieke zorgplicht flora en fauna

In de Omgevingswet is een specifieke zorgplicht opgenomen voor het zoveel mogelijk voorkomen, beperken of ongedaan maken van nadelige gevolgen op de fysieke leefomgeving (Afdeling 1.3 Ow). Daarnaast zijn er in het Bal specifieke zorgplichten opgenomen met betrekking tot Natura 2000-gebieden, bedreigde flora en fauna en houtopstanden. Vanwege de zorgplicht wordt aanbevolen de volgende maatregelen te nemen om effecten op vrijgestelde beschermde soorten en in de invloedssfeer voorkomende bedreigde soorten te voorkomen, te beperken of ongedaan te maken:

- Werken buiten kwetsbare perioden: de meeste diersoorten planten zich voort in de periode vanaf maart tot en met juli. Als de werkzaamheden buiten deze periode worden uitgevoerd kunnen de meeste diersoorten zich voortplanten, waardoor de effecten op de lokale populaties minder groot zijn; (wel letten op andere maatregelen en eventuele kwetsbare winterperiode)

- Dieren de gelegenheid geven te vluchten: door één richting uit te werken, hebben mobiele diersoorten de tijd en ruimte om de verstorende werkzaamheden te ontvluchten.
- Ongeschikt maken biotopen: door vegetatie zeer kort (max 10cm) te maaien voorafgaand aan de werkzaamheden, zullen mobiele diersoorten het werkgebied verlaten en zullen zij geschikte biotopen in de omgeving opzoeken. Daardoor kan doden en verwonden worden voorkomen.

Dit zijn algemene voorzorgsmaatregelen die wij aanbevelen. Let wel, dit zijn geen verplichte maatregelen om overtredingen te voorkomen, maar aanbevolen maatregelen ter invulling van de zorgplicht.

5.5 Noodzaak aanvraag omgevingsvergunning flora en fauna activiteit

De geplande werkzaamheden resulteren in het begaan van schadelijke handelingen, namelijk het verstoren van beschermde soorten en het vernietigen van vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde soorten. Het is daarom noodzakelijk een omgevingsvergunning aan te vragen via het DSO bij Provincie Gelderland. Het is mogelijk dat er mitigerende of compenserende maatregelen nodig zijn om schadelijke handelingen te voorkomen of effecten te beperken of ongedaan te maken.

6 Conclusie + aanbeveling

Binnen het plangebied zijn verblijfplaatsen van steenmarter, bunzing, ringslang en hazelworm aangetroffen. De werkzaamheden resulteren in het verstoren of vernietigen van deze verblijfplaatsen. Het is daarom noodzakelijk om een Omgevingsvergunning aan te vragen bij de provincie Gelderland. Aanvullende maatregelen, zoals het plaatsen van een

Ook geldt de zorgplicht die stelt dat effecten redelijkerwijs zoveel mogelijk moeten worden voorkomen, beperkt of ongedaan moeten worden gemaakt (Afdeling 1.3 Ow). Daarom wordt het opstellen van een ecologisch werkprotocol geadviseerd.

Literatuur

- NIRP20240214 - Quicksan beschermde soorten Ow Bielzenwand Belmonte Arboretum te Wageningen - Gemeente Wageningen. NatuurInclusief B.V.
- NIRP20240203 - Gemeente Wageningen - Ecologische onderzoeken Wageningse Berg. NatuurInclusief B.V.
- BIJ12 (1017a). Kennisdocument Steenuil. BIJ12, Utrecht.
- BIJ12 (2017b). Kennisdocument Rosse vleermuis. BIJ12, Utrecht.
- BIJ12 (2017c). Kennisdocument Buizerd. BIJ12, Utrecht.
- BIJ12 (2017d). Kennisdocument Kamsalamander. BIJ12, Utrecht.
- BIJ12 (2024a). Kennisdocument Gewone dwergvleermuis. BIJ12, Utrecht.
- BIJ12 (2024b). Kennisdocument Kleine Marterachtigen. BIJ12, Utrecht.
- Limpens, H., Mostert, K. & Bongerd, W. (1997). Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. KNNV Uitgeverij. Utrecht.
- Korsten, E. (2012). Vleermuiskasten. Overzicht van toepassing, gebruik en succesfactoren. Bureau Waardenburg bv, Culemborg.
- Korsten, E., Limpens, H., Bouwman H. & Reinhold J. (2011). Vleermuisvriendelijk bouwen, Landschapsbeheer Flevoland, Lelystad.
- Dietz C., O. von Helversen & D. Nill, 2011. Vleermuizen 'Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Vertaling en bewerking P.H.C. Lina. De Fontein/Tirion Uitgevers B.V., Utrecht
- Netwerk Groene Bureaus (2023). Soorteninventarisatieprotocollen in het kader van de Omgevingswet. [pdf-document]. Versie november 2023.

Natura 2000: <https://www.natura2000.nl>

Soortinformatie:
<http://zoogdiervereniging.nl/>
<http://sovon.nl/>

Bijlage 1 Wettelijk kader

Omgevingswet

Vanaf 1 januari 2024 is de Omgevingswet van kracht. De Omgevingswet vervangt 26 wetten, waaronder de wet natuurbescherming. De bevoegdheid ligt grotendeels bij de provincies. Zij zijn verantwoordelijk voor de toetsing van werkzaamheden en activiteiten bij bijvoorbeeld Natura 2000-gebieden (de gebiedsbeschermingsbepalingen) en dier- en plantensoorten (de soortenbeschermingsbepalingen). Alleen bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid is het Rijk (Minister van LNV of Minister voor Natuur&Stikstof) bevoegd gezag.

De natuurbescherming onder de Omgevingswet is onder te verdelen in verschillende onderdelen: de bescherming van natuurgebieden en landschappen (Natura 2000-gebieden, Natuurnetwerk Nederland (NNN), bijzonder nationale natuurgebieden, bijzonder provinciale natuurgebieden, bijzonder provinciale landschappen), de bescherming van soorten en de bescherming van houtopstanden.

Bescherming van natuurgebieden en landschappen

Bescherming van Natura 2000-gebieden

Natura 2000-gebieden in Nederland zijn onderdeel van een Europees netwerk aan natuurgebieden waar belangrijke flora & fauna en habitattypen duurzaam beschermd worden. Zij bestaan uit de verschillende Speciale Beschermingszones die moesten worden aangewezen vanwege de verplichtingen uit de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. Al deze gebieden zijn belangrijk om de Europese biodiversiteit van soorten, habitats en leefgebieden te waarborgen. De in Nederland aangewezen Natura 2000-gebieden worden beschermd onder de Omgevingswet, voorheen onder de Wet natuurbescherming. In Nederland zijn er 162 natuurgebieden aangewezen als Natura 2000-gebieden. Voor ieder Natura 2000-gebied zijn er een instandhoudingsdoelstellingen opgesteld voor specifieke habitattypen en fauna in het aanwijzingsbesluit. De instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd in termen van behoud/uitbreiding van de omvang van het habitatype of leefgebied en behoud/verbetering van de kwaliteit van het habitatype of het leefgebied. Bij vogels is vaak ook een doelaantal opgenomen voor het aantal broedparen of aantal vogels (bij overwinterende soorten). Dit aantal zegt ook vooral iets over de benodigde draagkracht van het Natura 2000-gebied als broed- of rustgebied voor het doelaantal. Bij soorten is vaak ook een doelstelling voor de populatie opgenomen, in termen van behoud of uitbreiding. In het Natura 2000-beheerplan per Natura 2000-gebied (soms geclusterd, zoals het Natura 2000-beheerplan voor de Voordelta) worden de instandhoudingsdoelen in ruimte en tijd uitgewerkt. Deze vormt dan ook een belangrijk onderdeel van de toetsing van negatieve gevolgen op Natura 2000-gebieden. Zie voor een overzicht van alle Europese Natura 2000-gebieden de Natura 2000 viewer: <https://natura2000.eea.europa.eu/> Meer info over de doelstellingen per gebied, is te vinden op de website www.natura2000.nl.

Zodra een gebied is aangewezen, dient voor alle projecten die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar kunnen brengen (een significant gevolg) een omgevingsvergunning te worden aangevraagd. Plannen mogen alleen worden vastgesteld als er geen sprake is van een kans op een significant gevolg. Dit geldt niet alleen voor projecten of plannen binnen deze beschermde gebieden, maar ook voor ingrepen daarbuiten als deze een extern (negatief) effect hebben op de instandhoudingsdoelen. Om het effect van een project of plan in beeld te brengen, dient eerst een voortoets te worden uitgevoerd. Als een kans op een significant gevolg niet kan worden uitgesloten, is er met betrekking tot een project sprake van een 'Natura 2000-activiteit'.¹ Wat exact de gevolgen zijn en of een significant gevolg door mitigatie kan worden voorkomen, moet worden onderzocht in een Passende beoordeling (artikel 16.53c, eerste lid Ow). Als een significant gevolg niet kan worden voorkomen, dan dient een zogeheten 'ADC-toets' te worden uitgevoerd waarin in achtereenvolgende volgorde moet worden

¹ Een 'Natura 2000-activiteit' is volgens de definitie van het begrip zoals uitgewerkt in de bijlage bij artikel 1.1 Omgevingswet een: 'activiteit, inhoudende het realiseren van een project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied'.

beoordeeld of er geen sprake is van een Alternatief, of er sprake is van een Dwingende reden van groot openbaar belang en of de significante gevolgen vooraf kunnen worden gecompenseerd (artikel 8.74b, lid 2 Bkl). Een Natura 2000-activiteit is vergunningplichtig (art. 5.1, lid 1 Ow), tenzij er sprake is van een ‘vergunningsvrij geval’ (art. 11.16 t/m 11.21 Bal). De vergunning kan en wordt alleen afgegeven als blijkt dat significante gevolgen door mitigatie kunnen worden voorkomen of als aan de ADC-criteria kan worden voldaan. Activiteiten die nodig zijn voor het beheer van Natura 2000-gebieden (om de doelstellingen te kunnen halen) of geen significante gevolgen hebben, vallen niet onder de regels voor een Natura 2000-activiteit.

Een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd via [het DSO](#).² In de regel is de provincie of het Rijk (N&S) het bevoegd gezag indien een enkelvoudige aanvraag wordt ingediend voor een Natura 2000-activiteit. Bij een omgevingsvergunning voor meerdere type activiteiten (een meervoudige aanvraag) is de gemeente veelal het bevoegd gezag, afhankelijk van de aangevraagde type activiteiten.

Naast een vergunningplicht bij een kans op significante gevolgen, dient altijd rekening te worden gehouden met de specifieke zorgplicht voor Natura 2000-gebieden en bijzonder nationale natuurgebieden (artikel 11.6 Bal). Iedereen die activiteiten uitvoert die verslechterende of significant verstorende gevolgen voor een Natura 2000-gebied of een bijzonder nationaal natuurgebied kunnen hebben, moet nadelige gevolgen zoveel mogelijk voorkomen, beperken of ongedaan maken. Er moet worden nagegaan of nadelige gevolgen op voorhand op grond van objectieve gegevens verslechterende of significant verstorende gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden uitgesloten. Als nadelige gevolgen niet te voorkomen zijn, dan verplicht de specifieke zorgplicht om met betrekking tot deze gevolgen passende preventieve maatregelen te nemen, of, als dit niet gaat, om passende herstelmaatregelen te treffen.

Een stroomschema voor de toetsing van projecten en plannen aan de regels voor Natura 2000-gebieden is te vinden onder [deze link](#).³

Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied. Het doel van de NNN is om bij te dragen aan het behoud of herstel van de biodiversiteit die van nature in Nederland in het wild voorkomen.

Aanwijzing en begrenzing

De aanwijzing van het NNN is geregeld in de Omgevingsverordening. De instructieregels voor de aanwijzing, begrenzing en de reikwijdte van het NNN zijn opgenomen in artikel 7.5 en artikel 7.6 Bkl. In de Omgevingsverordening zijn (instructie)regels gesteld voor Omgevingsplannen van gemeenten en projectbesluiten. Deze regels zijn gesteld in het belang van de bescherming, instandhouding, verbetering en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN.

Wezenlijke kenmerken en waarden

De wezenlijke kenmerken en waarden van de NNN worden vastgesteld per Omgevingsverordening door de provincie conform artikel 7.7 Bkl. In de Omgevingsverordening is daartoe een natuurbeheerplan vastgesteld waar in de regel de bestaande natuurwaarden en het ambitieniveau zijn aangegeven middels natuurbeheertypen. Daarnaast heeft de provincie zelf de ruimte om te bepalen of zij ook potentiële natuurwaarden (en de daarvoor vereiste bodem- en watercondities) meenemen in de definiëring van de wezenlijke kenmerken en waarden (art. 7.7, 2e lid Bkl).

Beschermingsregime

² <https://omgevingswet.overheid.nl/home>

³ <https://www.natuurinclusief.nl/wp-content/uploads/Stroomschema-toetsing-gebiedsbescherming-Ow-1.pdf>

Het beschermingsregime voor het NNN is uitgewerkt in art. 7.8, 2e lid Bkl, dat een instructie-regel betreft voor uitwerking van het beschermingsregime in de Omgevingsverordeningen van provincies:

“De regels verzekeren in ieder geval dat de kwaliteit en oppervlakte van het natuurnetwerk Nederland niet achteruitgaan, dat de samenhang tussen de gebieden van het natuurnetwerk wordt behouden en dat, als binnen het natuurnetwerk activiteiten worden toegelaten die nadelige gevolgen kunnen hebben voor de wezenlijke kenmerken of waarden van het natuur-netwerk, deze gevolgen tijdig worden gecompenseerd, zodanig dat de kwaliteit, oppervlakte en samenhang van het natuurnetwerk behouden blijven.”

De daadwerkelijke mate van bescherming van de NNN hangt erg af van de uitwerking van de regels in de provinciale Omgevingsverordeningen. Een deel van de nieuwe Omgevingsverordeningen van provincies zijn (vooral nog) beleidsneutraal en komen overeen met het beschermingsregime conform het voormalige Barro ('nee, tenzij'-principe aan de hand van zogeheten ADC-criteria), een ander deel heeft echter de regels geconformeerd aan de regels in de Ow. Of nieuwe of gewijzigde Omgevingsverordeningen na het loslaten van een beleidsneutrale overgang een ander beschermingsregime zullen bevatten, zal de toekomst uitwijzen.

Meer informatie over de ligging van het NNN en het geldende natuurbeheerplan met de huidige staat en het ambitieniveau van het NNN, is te vinden op de [Informatiekaart Natuur](#).

Bijzondere natuurgebieden en landschappen

Het Rijk kan op basis van artikel 2.44, lid 2 Ow zogeheten bijzondere nationale natuurgebieden aanwijzen. De bijzondere nationale natuurgebieden kunnen worden aangewezen vooruitlopend op de aanwijzing of begrenzing als Natura 2000-gebied, bijvoorbeeld als het gaat om compensatie voor handelingen die leiden tot een significant gevolg of als het gaat om gebieden die nodig zijn om de doelstellingen van de Vogelrichtlijn of Habitatrichtlijn te bereiken (art. 3.63 Bkl). Daarnaast kan het Rijk ook bijzondere nationale natuurgebieden aanwijzen als de bescherming van het gebied nodig is voor de instandhouding of herstel van biotopen en leefgebieden van in Nederland van nature in het wild voorkomende soorten genoemd in bijlage I Vogelrichtlijn of Bijlage I, II, IV of V Habitatrichtlijn. In die gevallen bevat het aanwijzingsbesluit instandhoudingsdoelstellingen (art. 3.64 Bkl). Het ministerie van LNV heeft de taak zorg te dragen dat de maatregelen worden getroffen voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen van deze type natuurgebieden (art. 2.19, lid 5 Ow), tenzij Gedeputeerde Staten is aangewezen om deze taak uit te voeren (art. 2.18, lid 1, onder g, 2°, tweede streepje Ow). Voor de bescherming van bijzondere nationale natuurgebieden geldt, naast een mogelijke toegangsbeperking, de specifieke zorgplicht zoals genoemd in art. 11.6 Bal (zie hiervoor).

De provincies kunnen zogeheten bijzondere provinciale natuurgebieden of bijzondere provinciale landschappen aanwijzen (art. 2.44, lid 5 Ow). Niet iedere provincie hanteert dezelfde juridische bescherming. Sommige hanteren alleen een predicaat (voorbeeld: Midden-Delfland in Zuid-Holland), anderen hanteren een soort ADC-criteria ('nee, tenzij'-principe, voorbeeld: Overcingel in Drenthe) en daarmee juridische beschermingsregime naast NNN en Natura 2000. De vigerende regels staan in de provinciale Omgevingsverordeningen.

Bescherming van soorten

Een 'flora- en fauna-activiteit' is volgens de definitie van het begrip zoals uitgewerkt in de bijlage bij art. 1.1 Omgevingswet een:

'activiteit met mogelijke gevolgen voor van nature in het wild levende dieren of planten'

Anders dan bij een 'Natura 2000-activiteit', waarvan pas sprake is als een activiteit leidt tot een kans op significante gevolgen op beschermde Natura 2000-gebieden (zie hiervoor), is er al sprake van een 'flora- en fauna-activiteit' als het een mogelijk gevolg heeft voor één van nature in het wild levend dier of plant, ongeacht of deze soort beschermd is volgens de Omgevingswet. Doordat in de definitie wordt verwezen naar 'van nature' in het wild levende soorten, gaat de definitie niet op voor niet-van nature voorkomende soorten. Met andere woorden, de regels voor flora- en fauna-activiteiten gelden niet voor soorten die buiten het natuurlijk verspreidingsgebied voorkomen of exoten, tenzij specifiek vermeld.

Als er sprake is van een flora- en fauna-activiteit, dient er rekening te worden gehouden met de regels in art. 11.27 Bal (specifieke zorgplicht), art. 11.28 Bal (voorkomen onnodig lijden dieren) en de paragrafen 11.2.2 t/m 11.2.5 Bal (vergunningplicht bij schadelijke handelingen, regels vergunningsvrije gevallen). Hoewel de paragrafen 11.2.2 t/m 11.2.5 Bal alleen betrekking hebben op de bij wet beschermde soorten, gelden de artikelen 11.27 en 11.28 ook met betrekking tot de niet-beschermde soorten.

Specifieke zorgplicht flora en fauna

In het Bal is een specifieke zorgplicht opgenomen voor onder meer alle ‘flora- en fauna-activiteiten’ die, zoals hiervoor aangegeven, vrijwel alle ruimtelijke activiteiten betreft. Deze specifieke zorgplicht komt in de plaats van de algemene zorgplicht die in de Omgevingswet staat (Afdeling 1.3 Ow). Iedereen die een flora- en fauna-activiteit uitvoert, moet nadelige gevolgen zoveel mogelijk voorkomen, beperken of ongedaan maken. Met betrekking tot de reikwijdte van de zorgplicht is voor flora- en fauna-activiteiten aangegeven dat deze plicht in ieder geval inhoudt dat moet worden nagegaan of er aanwijzingen zijn van de aanwezigheid van een aantal type soorten die kwetsbaar of bedreigd zijn. Deze soorten betreffen in Nederland van nature voorkomende:

- Vogelrichtlijn-soorten zoals genoemd in bijlage I Vrl en niet in die bijlage genoemde, geregeld in Nederland voorkomende trekvogelsoorten als bedoeld in artikel 4, 2e lid Vrl;
- Habitatrichtlijn-soorten als opgenomen in bijlage II, IV en V Hrl;
- nationaal beschermde soorten (bijlage IX Bal);
- dieren of planten die staan opgenomen op de Rode Lijsten;
- voor die soorten belangrijke leefgebieden of natuurlijke habitats.

Als deze aanwijzingen er zijn, moet worden vastgesteld of op voorhand op grond van objectieve gegevens nadelige gevolgen kunnen worden uitgesloten voor dieren van die soorten, hun nesten, hun foerageerplaatsen, hun voortplantingsplaatsen, hun rustplaatsen en hun eieren, of voor planten van die soorten. Zijn nadelige gevolgen niet uit te sluiten, dan wordt gevraagd om na te gaan welke nadelige gevolgen kunnen optreden en passende preventieve maatregelen te nemen, de activiteit te staken, of, als dat niet kan, passende herstelmaatregelen te nemen. Verder wordt er ook gevraagd om tijdens en na het verrichten van de activiteit na te gaan of de getroffen passende preventieve maatregelen de beoogde effecten hebben.

De zorgplicht geldt altijd voor alle in het wild levende soorten, ongeacht een eventueel van toepassing zijnde vrijstelling, gedragscode of vergunning. De zorgplicht voor soorten is bovendien niet beperkt tot de dieren en planten zelf, maar ook tot de directe leefomgeving van de soorten. Dat betreft voor dieren de foerageergebieden, rust en vaste verblijfplaatsen en plaatsen voor het grootbrengen van de jongen.

Beschermingsregimes soorten

Er zijn in de basis van de Omgevingswet 3 soortenbeschermingsregimes van toepassing:

- § 11.2.2 Bal: omgevingsvergunning soorten conform de Vogelrichtlijn;
- § 11.2.3 Bal: omgevingsvergunning soorten conform de Habitatrichtlijn;
- § 11.2.4 Bal: omgevingsvergunning andere soorten volgens eigen Nederlandse regels.

De beschermingsregimes en bijbehorende verbodsbepalingen zijn hieronder nader toegelicht.

Beschermingsregime Vogelrichtlijn

Hieronder vallen alle van nature in Nederland in het wild levende vogels als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn. Schadelijke handelingen die niet mogen worden verricht zonder een geldige omgevingsvergunning (art. 11.37 Bal) zijn:

- a) het opzettelijk doden of opzettelijk vangen van van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in art. 1 Vrl;
- b) het opzettelijk vernielen of opzettelijk beschadigen van nesten, rustplaatsen en eieren van vogels, of het opzettelijk wegnemen van nesten van die vogels;
- c) het rapen en onder zich hebben van eieren van vogels;
- d) het opzettelijk storen van vogels onder a, als het storen van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de vogelsoort (artikel 11.37, lid 3 Bal);

De schadelijke handelingen met betrekking tot nesten en rustplaatsen hebben in de regel alleen betrekking op nesten en rustplaatsen die in gebruik zijn. Onder de bescherming van deze plaatsen worden ook de essentiële onderdelen van het leefgebied verstaan die nodig zijn om het nest of rustplaats ecologisch gezien te laten functioneren. De schadelijke handelingen gelden niet als de nesten en rustplaatsen niet meer in gebruik zijn. Voor enkele soorten die ieder jaar terug keren naar hetzelfde nest of van het nest afhankelijk zijn geldt dat deze jaarrond beschermd zijn. Welke soorten dit zijn, hangt af van de lijst vogels met jaarrond beschermde nesten die het betreffende bevoegd gezag hanteert. Een overzicht is te vinden in de [Lijst beschermde soorten](#).⁴

Onder bepaalde voorwaarden mogen de schadelijke handelingen wel uitgevoerd worden. Er is dan een omgevingsvergunning of vrijstelling nodig. Er zijn vrijstellingen vastgesteld per provinciale omgevingsverordening of ministeriële regeling. Daarnaast geldt er een vrijstelling als aantoonbaar wordt gewerkt conform een toepasbare en een door de Minister van LNV aangewezen gedragscode. Gelden er geen vrijstellingen, dan is een omgevingsvergunning nodig om schadelijke handelingen te mogen verrichten.

Een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd via het DSO. In de regel is de provincie of het Rijk (N&S) het bevoegd gezag indien een enkelvoudige aanvraag wordt ingediend voor een Flora- en fauna-activiteit. Bij een omgevingsvergunning voor meerdere type activiteiten (een meervoudige aanvraag) is de gemeente veelal het bevoegd gezag, afhankelijk van de aangevraagde type activiteiten.

Een omgevingsvergunning kan verkregen worden als er wordt voldaan aan de volgende criteria (art. 8.74j, lid 1 Bkl):

- a. er geen andere bevredigende oplossing dan het verrichten van de activiteit bestaat;
- b. de activiteit nodig is:
 - in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
 - in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
 - ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
 - ter bescherming van flora of fauna;
 - voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt, of
 - om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan; en
- c. als de activiteit niet leidt tot verslechtering van de staat van instandhouding van deze soort.

Beschermingsregime Habitatrichtlijn

Soorten die staan in de Habitatrichtlijn bijlage IV, het Verdrag van Bern bijlage I en II en bijlage I van het Verdrag van Bonn. Schadelijke handelingen die niet mogen worden verricht zonder een geldige omgevingsvergunning (art. 11.46 Bal) zijn:

- a) het in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk doden of opzettelijk vangen van in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onder a, bij de habitatrichtlijn, bijlage II bij het verdrag van Bern of bijlage I bij het verdrag van Bonn (art. 11.46, lid 3 Bal: niet inbegrepen vogels art. 1 Vrl);
- b) het opzettelijk verstoren van dieren als bedoeld onder a;
- c) het in de natuur opzettelijk vernielen of rapen van eieren van dieren als bedoeld onder a;
- d) het beschadigen of vernielen van de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder a; en
- e) het opzettelijk plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen van planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onder b, bij de habitatrichtlijn of bijlage I bij het verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied.

⁴ Zie de Lijst beschermde soorten op de website van NatuurInclusief onder Kennisloket (natuurinclusief.nl/kennisloket/).

Belangrijke noot is dat onder de bescherming van voortplantings- en rustplaatsen ook de essentiële onderdelen van het leefgebied worden verstaan die nodig zijn om deze ecologisch gezien te laten functioneren.

Onder bepaalde voorwaarden mogen de schadelijke handelingen wel uitgevoerd worden. Er is dan een omgevingsvergunning of vrijstelling nodig. Er zijn vrijstellingen vastgesteld per provinciale omgevingsverordening of ministeriële regeling. Daarnaast geldt er een vrijstelling als aantoonbaar wordt gewerkt conform een toepasbare en een door de Minister van LNV aangewezen gedragscode. Gelden er geen vrijstellingen, dan is een omgevingsvergunning nodig om schadelijke handelingen te mogen verrichten.

Een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd via het DSO. In de regel is de provincie of het Rijk (N&S) het bevoegd gezag indien een enkelvoudige aanvraag wordt ingediend voor een Flora- en fauna-activiteit. Bij een omgevingsvergunning voor meerdere type activiteiten (een meervoudige aanvraag) is de gemeente veelal het bevoegd gezag, afhankelijk van de aangevraagde type activiteiten.

Een omgevingsvergunning kan verkregen worden als er wordt voldaan aan de volgende criteria (art. 8.74k, lid 1 Bkl):

- a. er geen andere bevredigende oplossing voor het verrichten van de activiteit bestaat;
- b. de activiteit nodig is:
 - in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
 - voor het voorkomen van ernstige schade aan met name gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
 - in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
 - voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daarvoor benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten; of
 - om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de omgevingsvergunning vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, respectievelijk een beperkt bij de omgevingsvergunning vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben; en
- c. de activiteit geen afbreuk doet aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Beschermingsregime andere beschermde soorten

Dit zijn de soorten die genoemd worden in de bijlage IX van het Bal. Onder dit beschermingsregime staan de schadelijke handelingen die niet mogen worden verricht zonder een geldige omgevingsvergunning (art. 11.54 Bal):

- a) het opzettelijk doden of vangen van in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in bijlage IX Bal, onder A;
- b) het opzettelijk beschadigen of vernielen van de vaste voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren als bedoeld onder a; en
- c) het opzettelijk in hun natuurlijke verspreidingsgebied plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen van vaatplanten van de soorten, genoemd in bijlage IX Bal, onder B.

Voor deze soorten gelden in principe dezelfde vrijstellings- en vergunningscriteria als bij het beschermingsregime Habitatrichtlijn, maar zijn er een groot aantal aanvullende wettelijke belangen opgenomen om vrijstelling of vergunning te kunnen verlenen (artikel 8.74l, lid 1 Bkl). Provincies hebben de bevoegdheid om bij Omgevingsverordening vrijstelling te verlenen voor andere beschermde soorten. Er is dan geen sprake van een vergunningplicht voor werkzaamheden. Wel blijven de zorgplichten gelden. De vrijstelling verschilt per provincie

en geldt in het algemeen voornamelijk voor ruimtelijke ingrepen, bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik.

De totale [Lijst beschermde soorten](#) is te vinden op de website van NatuurInclusief B.V.⁵

In hele specifieke gevallen zijn bepaalde handelingen bij wet uitgezonderd van de vergunningplicht voor het verrichten van schadelijke handelingen die hiervoor zijn genoemd. Deze gevallen zijn niet in dit beknopte overzicht opgenomen, voor zover niet relevant voor deze toetsing.

Bescherming van Houtopstanden

Bossen (houtopstanden) en bomenrijen die buiten de bebouwde kom staan, zijn in principe beschermd volgens de regels in de Omgevingswet. Het doel van de regels is om het oppervlak bosareaal en bepaalde bomenrijen in stand te houden door een meldplicht van het voornemen tot kap en een herplantplicht. De meldplicht is bedoeld om, indien nodig, belangrijke boskernen te beschermen door een (tijdelijke) kapverbod. De herplantplicht moet zorg dragen dat het areaal of het aantal bomen dat is gekapt, wordt behouden door herplant op de plek waar de bomen zijn gekapt. De bescherming van houtopstanden heeft betrekking op alle houtopstanden vanaf 10 are, en op rijbeplanting van meer dan 20 bomen. Als er sprake is van het geheel óf gedeeltelijk kappen van een houtopstand vanaf 10 are of een bomenrij van meer dan 20 bomen, zijn de regels voor de meldplicht en herplantplicht van toepassing. Dit betekent dat ook als een kleiner oppervlak dan 10 are uit een houtopstand vanaf 10 are groot of als er maar 1 boom wordt gekapt in een bomenrij van meer dan 20 bomen, de meldplicht en herplantplicht geldt. Bepalend voor het toepassen van de regels is daarmee de grootte of lengte van een houtopstand of bomenrij. Dit geldt voor beplantingen buiten de zogeheten 'bebouwingscontour houtkap (zie daarvoor het Omgevingsplan van de betreffende gemeente). Binnen de bebouwingscontour houtkap gelden alleen de plaatselijke regels van de gemeente in het Omgevingsplan.⁶ Op de meldplicht en herplantplicht zijn wel diverse uitzonderingen in de Ow opgenomen, ook zijn er diverse mogelijkheden om van de meldplicht en herplantplicht af te wijken.

Anders dan bij beschermde gebieden en soorten kent de Omgevingswet geen specifieke term voor een activiteit waarbij een houtopstand wordt gekapt. De regels voor de bescherming van houtopstanden en bomenrijen staan opgenomen in Afdeling 11.3 Bal. De regels gelden niet voor:

- Houtopstanden kleiner dan 10 are;
- Bomenrijen bestaande uit 20 bomen of minder;
- Houtopstanden op erven of in tuinen;
- Bomen of struiken voor de teelt van vruchten of noten;
- Windschermen om boomgaarden;
- Kerstbomen niet ouder dan 20 jaar;
- Kweekgoed;
- Uit populieren of wilgen bestaande wegbeplantingen, beplantingen langs waterwegen of eenrijige beplantingen langs landbouwgronden;
- Dunningen;
- Beplantingen van populieren, wilgen, essen of elzen voor productie van biomassa, die tenminste eens in de 10 jaar worden geoogst, bestaan uit minstens 10.000 stoven/ha/be-plantingseenheid en die zijn aangelegd na 1 januari 2013.

De bebouwingscontour houtkap moet worden aangewezen in een omgevingsplan (art. 5.165b Bkl) en is daarin terug te vinden (of een voorloper daarvan, bijv. de bebouwde kom Wet natuurbescherming of bebouwde kom Boswet).

⁵ <https://www.natuurinclusief.nl/kennisloket/>

⁶ Voorheen de Algemene Plaatselijke Verordening, of: APV. Overigens moet worden gezegd dat de plaatselijke regels in het Omgevingsplan ook kunnen gaan over het vellen van houtopstanden of bomen buiten de bebouwingscontour houtkap, bijvoorbeeld met als doel het behoud van cultureel erfgoed, veiligheid, of de gevallen die zijn uitgezonderd van de rijksregels in het Bal.

Specifieke zorgplicht houtopstanden

Nieuw ten opzichte van de Wnb is de specifieke zorgplicht in het Bal (art. 11.116 Bal) die geldt voor het vellen van houtopstanden, het herbeplanten van grond of nadat een houtopstand op een andere manier teniet is gegaan. Zoals hiervoor aangegeven komt de specifieke zorgplicht in de plaats van de algemene zorgplicht die in de Omgevingswet staat. De specifieke zorgplicht voor vellings- en herbeplantingsactiviteiten en handel in en bezit van hout, stelt dat als zo'n activiteit nadelige gevolgen heeft voor de oogmerken voor de regels voor deze activiteiten (art. 11.112 Bal), degene die deze verricht verplicht is om nadelige gevolgen te voorkomen, te beperken of ongedaan te maken of achterwege te laten. De oogmerken zoals hiervoor aangegeven zijn de doelstellingen voor de regels over het vellen en herbeplanten van houtopstanden. Deze doelstellingen zijn natuurbescherming, de instandhouding van het bosareaal en het beschermen van landschappelijke waarden. In tegenstelling tot de specifieke zorgplicht met betrekking tot gebieden en soorten, is de specifieke zorgplicht in art. 11.116 Bal niet nader uitgewerkt. Wel is ook deze specifieke zorgplichtbepaling zowel bestuursrechtelijk als strafrechtelijk handhaafbaar. Zo kan er bijvoorbeeld beter worden gehandhaafd tegen illegale kap. Om aantoonbaar aan de specifieke zorgplicht te hebben voldaan, is het raadzaam dat de toetsing aan de zorgplichtbepalingen in een rapportage wordt vastgelegd.

Meldplicht en herplantplicht

In het Bal staan de regels voor het vellen en herplant van een houtopstand. Het is verboden om zonder een melding een houtopstand te vellen. De velling moet ten minste 4 weken tot maximaal 1 jaar vooraf worden gemeld (art. 11.126 Bal). Middels een maatwerkvoorschrift in een Omgevingsverordening kan GS een kapverbod opleggen voor de bescherming van bijzondere natuur- of landschappelijke waarden, voor ten hoogste 5 jaar (art. 11.128 Bal).

Als een houtopstand geheel of gedeeltelijk is geveld, dan geldt een herplantplicht. De opstand moet dan binnen 3 jaar op dezelfde grond op bosbouwkundige wijze worden herbeplant (art. 11.129 Bal). Als de herbeplanting binnen 3 jaar niet is aangeslagen, wordt deze vervangen.

Uitzonderingen of afwijkingen melding- en herplantplicht

De provincie heeft de bevoegdheid om maatwerkvoorschriften op te stellen over de melding- en herplantplicht (art. 11.119 Bal). Op die wijze kan de provincie een vergunning verlenen van deze plichten, zodat kan worden afgeweken van de melding- of herplantplicht waaronder bijvoorbeeld de termijnen voor een melding of herbeplanting. Met een maatwerkvoorschrift kan de provincie ook herbeplanting op andere grond toestaan als de herbeplanting voldoet aan de eisen in de Omgevingsverordening, voor zover de provincie bevoegd gezag is, of als wordt voldaan aan de eisen in art. 11.130, onder b, voor zover de Minister voor N&S bevoegd gezag is. De meldplicht en herplantplicht geldt niet voor het periodiek vellen van griend- of hakhout (art. 11.126, lid 2 en art. 11.129, lid 1 Bal). Verder gelden een aantal uitzonderingen van de meld- en herplantplicht (art. 11.131 Bal) voor vellingen:

- in het kader van instandhoudings- of passende maatregelen om de Natura 2000-doelstellingen te kunnen bereiken;
- ter uitvoering van via een maatwerkvoorschrift of maatwerkregel verplichte preventieve of herstelmaatregelen voor het bereiken van de Natura 2000-doelstellingen;
- ter uitvoering van via een maatwerkvoorschrift verbonden aan een omgevingsvergunning voor een Natura 2000-activiteit of flora- en fauna-activiteit;
- ter uitvoering van regels gesteld in een ministeriele regeling of omgevingsverordening;
- voor de aanleg en onderhoud van brandgangen;
- uitgevoerd conform een bij ministeriele regeling aangewezen gedragscode;
- in het kader van Natura 2000-activiteiten of flora- en fauna-activiteiten van nationaal belang en voldoet aan de eisen in art. 11.131, lid 1, onder e Bal.

Een gedragscode moet voldoen aan de eisen die zijn opgenomen in art. 11.131, lid 2 Bal, en waarborgt dat er geen afbreuk wordt gedaan aan bijzondere natuurwaarden of landschappelijke waarden, de houtopstanden

geen deel uitmaken van een boskern, de herbeplanting op een bosbouwkundige manier plaatsvindt, op een grond die ten minste dezelfde kwaliteit heeft en ten minste een gelijk oppervlak heeft.

Bevoegd gezag

De Gedeputeerde Staten is het bevoegd gezag voor het vellen en beheren van houtopstanden (art. 11.113 Bal), tenzij het gaat om activiteiten van nationaal belang. Dan is de Minister voor N&S het bevoegd gezag (art. 11.114 Bal).

Meer informatie

Voor de van toepassing zijnde lokale uitgewerkte regels en maatwerk (bijv. voor de geldende bebouwingscontouren houtkap), wordt verwezen naar het [DSO](#) en de [Informatiekaart Natuur](#).

Voor een mogelijk beeld van de natuurwaarde of landschappelijke waarde van een houtopstand of bomenrij, kan onder meer de gemeentelijke Omgevingsvisie worden geraadpleegd of bijvoorbeeld de digitale kaart [Groen Erfgoed](#) of de [Erfgoedatlas](#).
